

همه چیز برای معلمان

۷ مهارت اساسی برای معلمان

به همراه ضمیمه‌ای دربارهٔ ویژگی‌های معلمان حرفه‌مند در جهان

نوشتهٔ مرتضی مجدفر

انتشارات پیشگامان پژوهش‌مدار

9 789602 200551

سرشناسه: مجدفر، مرتضی، ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور: ۷ مهارت اساسی برای معلمان
به همراه ضمیمه‌ای درباره ویژگی‌های معلمان حرفه‌مند در جهان / مرتضی مجدفر.
مشخصات نشر: تهران: پیشگامان پژوهش‌مدار، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۱۲۴ ص: جدول، نمودار.
فروست همه چیز برای معلمان: ۷.۱۰.۱ مهارت اساسی برای معلمان؛ ۳/
دبیر علمی مجموعه: ابراهیم اصلانی.
شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۹۲۳۰۸ - ۸ - ۴
وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
یادداشت: کتاب‌نامه.
عنوان گسترده: هفت مهارت اساسی برای معلمان
به همراه ضمیمه‌ای درباره ویژگی‌های معلمان حرفه‌مند در جهان.
موضوع: معلمان - اثربخش
موضوع: تدریس اثربخش - راهنمای آموزشی / اندیشه و تفکر خلاق (آموزش و پرورش)
رده‌بندی کنگره: ۷۱۳۹۱ م ۲۶ / ۳ / ۱۰۲۵ LB
رده‌بندی دیویی: ۳۷۱ / ۳
شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۰۹۴۰۸

ISBN 978-600-92308-8-4

9 786009 230884

انتشارات پیشگامان پژوهش مدار

۷ مهارت اساسی برای معلمان

به همراه ضمیمه‌ای دربارهٔ ویژگیهای معلمان حرفه‌مند در جهان
مرتضی مجدفر

دبیر علمی مجموعه: ابراهیم اصلانی

ویراستار: قاسم مهرعلی‌زاده

طراح گرافیک: صادق جمالی

حروف‌نگار: آرزو صفرخانلو

امور آماده‌سازی: نورمحمد خادمی‌فرد

چاپ: اول: ۱۳۹۴ / شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: پردیس دانش

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۲۰۸-۸-۴

قیمت: ۸۸۰۰۰ ریال

حق چاپ محفوظ است ©

تلفن: ۸۸۳۴۵۲۱۷ نمابر: ۸۸۳۴۵۲۱۸

نشانی: تهران، خیابان کریم‌خان زند، خیابان ماهشهر، نبش خیابان یکنه، پلاک ۳، واحد ۱۲

سخن دبیر علمی مجموعه

هر کدام از ما معلمهایی را به یاد داریم که نه تنها در روش تدریس، در منش و اخلاق نیز انسانهایی به یادماندنی بوده‌اند. ویژگیهای این گونه معلمان چیست؟ چگونه است که معلمی در شغلش موفق می‌شود؟

معلمی از شغلهایی است که اوصاف بسیاری برای آن وجود دارد: فلسفه، علم، هنر، فن، عشق و جز آنها. می‌توان گفت که معلمی تک‌تک اینها هست و نیست. معلمی مجموعه‌ای از دانشها، مهارتها و علاقه‌مندیهایی است که نه در همه به یک اندازه وجود دارد و نه یک جا به وجود می‌آید. آنان که معلم‌اند، می‌دانند که معلمی سیری تکاملی دارد. در این مسیر نه فقط تواناییهای معلمی تغییر می‌یابد، بلکه زندگی و شخصیت معلم هم تحت تأثیر شغلش قرار می‌گیرد. به این ترتیب گاهی معلمی به شغلی پیچیده و اسرارآمیز تبدیل می‌شود و توضیح این که یک معلم چگونه می‌تواند موفق باشد، کاری سخت به نظر می‌رسد.

بیشتر کارشناسان و صاحب‌نظران علوم تربیتی «معلم» را محور و اساس هرگونه تحول در نظام آموزشی کشور می‌دانند و معتقدند که سرمایه‌گذاری برای تربیت معلم یا افزایش توانمندیهای معلمان، نه فقط در ارتقای نظام آموزشی، بلکه در توسعه و پیشرفت کشور نیز مؤثر خواهد بود.

مجموعه «همه‌چیز برای معلمان» بر آن است که به بررسی معلمی از زوایای گوناگون بپردازد. این مجموعه دارای ویژگیهای زیر است:

- انتخاب موضوعات جذاب و متنوع
- بهره‌گیری از نویسندگان و مترجمان مجرب و آشنا با موضوع
- بیان مطالب به صورت شیوا و تا حد امکان کم‌حجم
- توجه خاص به زوایای پنهان معلمی
- کمک به معلمان در همه جنبه‌های شغلی

«نشر پیشگامان پژوهش مدار» امیدوار است با عرضه این مجموعه به معلمان کمک کند تا با بهره‌مندی از منابعی به‌روز و کارآمد، زمینه‌های ارتقای نظام آموزشی کشور را فراهم سازند.

دکتر مرتضی مجدفر هم در حوزه نظر و هم در حوزه عمل علوم تربیتی، سابق درخشان و پرکاری دارد. او در طول ۳۰ سال فعالیت آموزشی علاوه بر تدریس، در زمینه‌های گوناگون کتاب و مقاله نوشته و کارگاه‌های متعدد علمی-آموزشی برگزار کرده است. نوشته‌های مجدفر گروه‌های متنوعی را در بر می‌گیرد، از مدیران، معاونان و معلمان مدارس گرفته تا والدین، دانش‌آموزان و عموم کسانی که با مسائل تربیتی سروکار دارند؛ همه، مخاطبان مطالب او هستند. ویژگی بسیار خاص این نوشته‌ها، تجربی و کاربردی بودن آنهاست. ظرافت نگاه و لطافت بیان مطالب باعث می‌شود نوشته‌های مجدفر آشنا و ملموس به‌نظر آید. از مرتضی مجدفر حدود ۵۰ عنوان کتاب به چاپ رسیده و بیشتر آنها بارها تجدید چاپ شده است که فهرست آنها را در بخش پایانی کتاب ملاحظه می‌کنید.

کتابی که در دست دارید برای همه معلمان تألیف شده است و آنها را با تعدادی از مهارت‌های اساسی معلمی آشنا می‌سازد. کتاب حاوی دیدگاه‌های جدید و بدیع درباره عمده‌ترین مهارت‌هایی است که معلمان نیاز دارند. مطالب کتاب هم کاربردی است و هم ویژگی‌های فرهنگی کشورمان در آن مورد توجه قرار گرفته است. کتاب می‌تواند علاوه بر معلمان، برای مدیران و معاونان مدارس و کارشناسان نیز مفید باشد.

ابراهیم اصلانی

مقدمه مؤلف

در این مجموعه دربارهٔ ۷ مهارت اساسی موردنیاز معلمان سخن گفته‌ام. دربارهٔ این که مهارت‌های ۷ گانهٔ یادشده، اساسی‌ترین مهارت‌های موردنیاز معلمان باشند، دیدگاه‌های گوناگونی وجود دارد و حتی برخی اهمیت مهارت بهره‌گیری از راهبردهای یاددهی - یادگیری متنوع، مهارت استفاده از منابع آموزشی در دسترس، مهارت سازماندهی فعالیت‌های گروهی، مهارت خلق فضاهای آموزشی جذاب، مهارت مدیریت بر زمانهای در اختیار معلم و مهارت به کارگیری ارتباطات عاطفی و کلامی مناسب در برخورد با فراگیرندگان را از مهارت‌هایی که در این کتاب از آنها سخن رفته است، بیشتر می‌دانند و شاید هم این گونه باشد. شاید اگر موقعیتی فراهم می‌شد و در کنار مهارت‌هایی که این کتاب به آنها توجه کرده است، مهارت‌هایی که از آنها یاد کردیم نیز توضیح داده می‌شدند، با مجموعهٔ کامل‌تری روبه‌رو می‌شدیم، اما به دو سبب از این کار اجتناب کردیم.

نخست - حجم کتاب از حد متعارف فراتر می‌شد و این با سیاستی که از لحاظ حجم در مجموعهٔ همه‌چیز برای معلمان در نظر گرفته شده است، مغایر بود.

دوم - ضمن تأکید جدی بر مهارت بهره‌گیری از راهبردهای یاددهی - یادگیری، که خود به‌طور مستقل در حال پیگیری است،^۱ به واسطهٔ تجربهٔ سالها کار عملی با معلمان در جلسات و کارگاه‌های آموزشی و نشست‌های علمی، اهمیت ۷ مهارتی که در این کتاب تشریح شده‌اند، بر نگارنده اثبات شده است.

۱. برای اطلاعات بیشتر نگاه کنید به دو کتاب زیر که هر دو به زودی توسط انتشارات پیشگامان پژوهش‌مدار به چاپ خواهند رسید:

- آشنایی با ۳۰۰ راهبرد یاددهی - یادگیری، ترجمه و مطالعهٔ تطبیقی: دکتر محرم آقازاده، دکتر مرتضی مجدفر و نگار مجدفر.

- راهنمای روش‌های تدریس نوین (جویس ۲۰۰۹ م): ترجمهٔ دکتر محرم آقازاده، دکتر مرتضی مجدفر.

شیوه تدوین کتاب این گونه بوده است که هر یک از فصلها و یا به عبارتی هر یک از مهارتها، با بخشی کوتاه با عنوان «درآمد» گشوده می شوند و سپس در ادامه، آن مهارت به طور تفصیلی شرح داده می شود. منابع مورد استفاده هر کدام از فصلها، افزون بر ارائه در پانوشته هر یک از صفحات، در پایان کتاب هم به صورت یک جا ارائه شده است. در پایان کتاب، پس از توضیح ۷ مهارت اساسی، ضمیمه های آورده شده است که به بحث معلمان و حرفه مندی در کار می پردازد. در این ضمیمه، سنجه هایی ارائه می شود که می توان با مروری بر آنها معلمان حرفه مند را در جهان شناسایی کرد. در این ضمیمه در می یابیم که ممکن است حتی معلمانی که خودشان را به مهارتهای اساسی تجهیز کرده اند، غیر حرفه ای عمل کنند. خواندن این بخش، به عنوان مکمل مهارتهای اساسی معلمان ضروری است.

کتاب «۷ مهارت اساسی برای معلمان»، افزون بر مطالعه انفرادی توسط معلمان، می تواند در شورای معلمان مدارس، نشست ها و کارگاه های آموزشی مناطق و جلسات آموزش ضمن خدمت، به بحث و تبادل نظر گذاشته شود. وظیفه خود می دانم از دبیر علمی مجموعه «همه چیز برای معلمان» جناب آقای ابراهیم اصلاتی و شورای علمی انتشارات پیشگامان پژوهش مدار که این وجیزه ناقابل را نیز در زمره کتابهای این انتشاراتی قرار دادند، سپاسگزاری کنم. همچنین دوست دارم کتاب را با نام آقای آتشی، آموزگار پایه اول ابتدایی خودم در دبستان صبای تبریز (۱۳۴۸ ش) مزین کنم، معلمی که افزون بر حرفه ای بودن، بسیاری از مهارتهای اساسی دوران خود در چهل و چند سال پیش را دارا بود.

مرتضی مجدفر

سخن دبیر علمی مجموعه / ۶
مقدمه مؤلف / ۸

۱. معلمان و مهارت تفکر و پرسشگری / ۱۳
نگاهی به دیدگاههای جدید در زمینه نقش و وظایف معلمان با رویکردی به مهارتهای تفکر
۲. معلمان و توسعه مهارتهای تفکر فراشناختی / ۲۱
۴۰ نکته کاربردی در چگونگی آموزش مهارتها و فرایندهای شناختی
۳. معلمان و مهارت سکوت / ۳۲
نگاهی به کارکردهای تکمهارت سکوت در فرایند یاددهی - یادگیری
و پرورش فراگیرندگان با تأملی در «وقت فکر» و «وقت صبر»
۴. معلمان و مهارت درونی ساختن انگیزهها در کلاس درس / ۴۳
نگاهی به دیدگاههای «جاناتان. سی. اروین» با تأملی در آموزه‌های «ویلیام گلاس» درباره نظریه انتخاب
۵. معلمان و مهارت بهره‌گیری از طرح درس در فرایند یاددهی - یادگیری / ۵۹
رهنمودهایی کلی برای تدوین طرح درس توسط معلمان
۶. معلمان و مهارت توسعه پژوهشهای دانش آموزی / ۷۱
تأملاتی درباره ویژگیها، کارکردها، مراحل و شیوه‌های گوناگون پژوهش دانش آموزی
۷. معلمان و مهارتهای آغازین / ۹۱
آشنایی با تکمهارت شروع و چگونگی کاربرد آن در فرایندهای یاددهی - یادگیری

ضمیمه: معلمان و حرفه‌مندی در کار / ۱۰۷
سنتجه‌هایی برای شناخت معلمان حرفه‌مند در جهان
منابع / ۱۱۵
آشنایی با مؤلف / ۱۱۸